

A

B

C

D

E

F

G

1

2

3

4

5

6

7

8

9

LaboXX

Bijlage E: Projectdefinitie

01_ Inleiding

01_01 Omschrijving van de opdracht

De stad Antwerpen kende de afgelopen jaren een snelle bevolkingsgroei, waardoor er vandaag reeds meer dan 500.000 inwoners binnen de stadsgrens wonen. Deze groei zal de komende jaren volgens de prognose nog versnellen, waardoor er tegen 2030 100.000 nieuwe inwoners worden verwacht. Dit betekent een behoefte aan bijkomende woningen, maar eveneens aan bijkomende voorzieningen en werkplekken.

Deze opdracht heeft als onderzoeksvraag waar en hoe deze nieuwe ontwikkeling opgevangen kan worden, op een wijze die de structuur van de stad en haar regio op duurzame wijze versterkt. In Antwerpen vond stadsvernieuwing de voorbije decennia voornamelijk plaats in het centrum en in de 19de-eeuwse gordel van de stad. Vandaag is het tijd om de aandacht uit te breiden naar de 20ste-eeuwse gordel. De morfo-typologie van dit gebied bevat veel kansen voor verdichting, verbetering en vernieuwing. Er is nood aan een integrale visie om de bevolkingsgroei als hefboom in te zetten voor een herwaardering van de stedelijke ruimtelijke kwaliteit in deze gordel. Duurzame vernieuwing van de stedelijke ruimte wordt gezien als meest concrete en tastbare vorm van stedelijke transitie. Via verdichting bouwen we aan de duurzame stad van morgen.

Labo XX is een ontwerpend onderzoek dat twee doelstellingen bijeenbrengt: een verdichtingsstrategie uitwerken met het oog op de bevolkingsgroei in Antwerpen en een ruimtelijke visie ontwikkelen voor de stadsvernieuwing van de 20ste-eeuwse gordel.

Er worden vier ontwerpteams aangesteld. We verwachten dat elk ontwerpteam een interessante en realistische verdichtingsstrategie en stadsvernieuwingsvisie voorstelt, op basis van analyse, diagnose en visie op de stad en de 20ste-eeuwse gordel. Het ontwerpend onderzoek wordt in 4 workshops begeleid en gestuurd door een begeleidingsgroep. Deze formule laat wederzijdse kennisoverdracht toe tussen de verschillende ontwerpteams onderling en de stedelijke diensten en externe partijen.

01_02 Opdrachtgever

De wedstrijd is een gezamenlijk initiatief van:

- Stad Antwerpen, Stadsontwikkeling, Ruimte
Francis Wellesplein 1
2018 Antwerpen
- Stad Antwerpen, Stadsbouwmeester
Francis Wellesplein 1
2018 Antwerpen

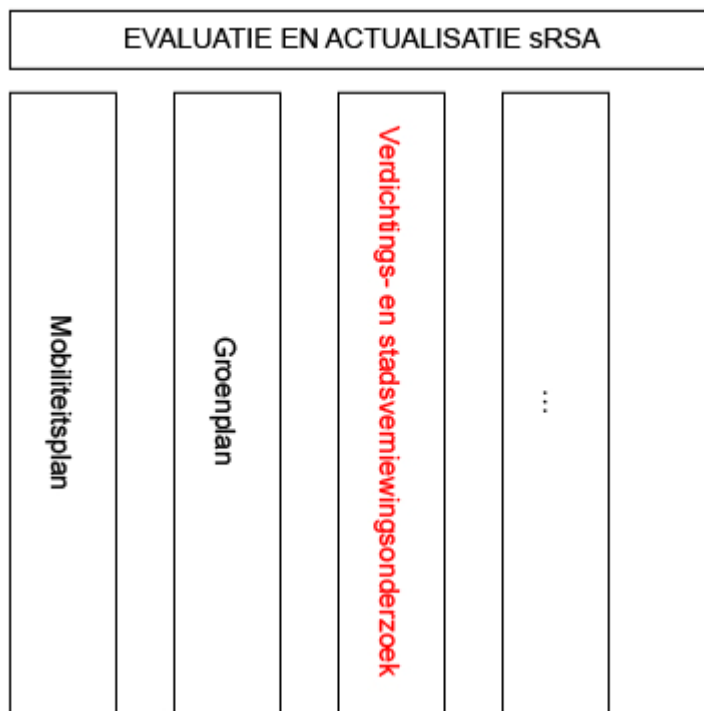
01_03 Contact

Isabelle Verhaert, t. 03 338 2307, e. isabelle.verhaert@stad.antwerpen.be

02_ LaboXX als onderdeel van de actualisatie van het s-RSA

In 2006 werd het **strategisch Ruimtelijk Structuurplan Antwerpen** ('Antwerpen Ontwerpen') goedgekeurd door de deputatie. Anders dan vele structuurplannen, was dit plan strategisch, actiegericht en stimuleerde het ontwerpend onderzoek in de projecten van de stad. Vandaag wordt het als kader gebruikt voor de projecten in Antwerpen en de werking van de stedelijke administratie. Het plan wordt reeds 7 jaar toegepast. Een actualisatie is wenselijk want inmiddels zijn er grote maatschappelijke veranderingen opgetreden en dienen zich nieuwe uitdagingen aan. De verwachte toename van de stedelijke bevolking is groter dan de prognose tijdens de opmaak van het s-RSA. Ook op vlak van ecologie, gezondheid, geluid en luchtkwaliteit heeft onderzoek de laatste jaren veel nieuwe aandachtspunten naar voren geschoven die nog niet zo duidelijk op de agenda stonden bij de opmaak van het s-RSA. De stad Antwerpen heeft sindsdien verschillende beleidsdocumenten inzake duurzame ontwikkeling goedgekeurd. Tot slot is ook het masterplan 2020 (masterplan mobiliteit Antwerpen) grondig aangepast.

De actualisatie van het s-RSA verloopt aan de hand van een aantal deelonderzoeken, zoals het groenplan en de verbreding en verdieping van het mobiliteitsplan. Ook het **verdichtings- en stadsvernieuwingsonderzoek** vormt hierbij een deelonderzoek. Het vertrekt vanuit de demografische groei om na te gaan hoe hiermee op een kwaliteitsvolle manier binnen het Antwerpse grondgebied kan omgegaan worden.

Het verdichtings- en stadsvernieuwingsonderzoek beoogt als eindproduct een actieplan waarin o.m. de volgende elementen vervat zitten:

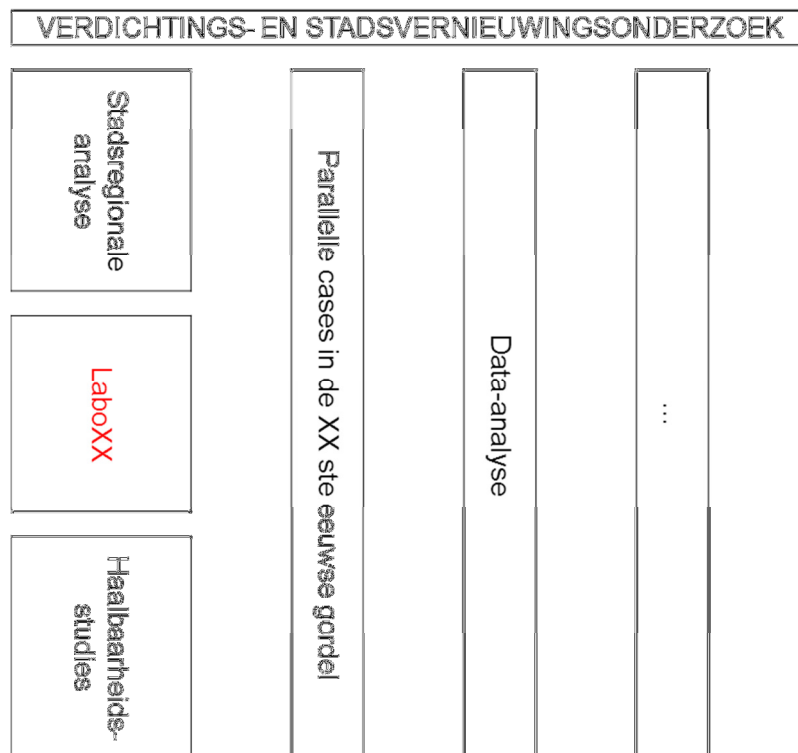
- Voorzien in een afwegingskader voor de dienst stedenbouwkundige vergunningen bij de beoordeling van verdichtingsprojecten
- Voorzien in een instrument dat het bepalen van een stedenbouwkundige ontwikkelingslast mogelijk en afdwingbaar maakt, om bebouwde en onbebouwde voorzieningen te kunnen financieren.
- Bepalen van strategische verdichtingslocaties waar de stad actief aan regie of kwaliteitsbewaking kan doen.
- Bepalen van mogelijkheden voor een grond- en pandenbeleid in de 20ste-eeuwse gordel, aan de hand van voorbeeldprojecten die verdichting, kwaliteit en betaalbaarheid combineren.

- Formuleren van een visie op de 20ste-eeuwse gordel die opgenomen kan worden in de actualisatie van het s-RSA.

Het verdichtings- en stadsvernieuwingsonderzoek bestaat uit verschillende deelstudies, waarvan **het ontwerpend onderzoek LaboXX** een onderdeel is. LaboXX werd voorafgegaan door een stadsregionale analyse (bijlage E2). Deze analyse onderzoekt de historische groei van de stadsregio en de motoren die hiervan aan de oorsprong lagen. De analyse bevat kaart- en fotomateriaal van de stad en haar omgeving en vormt daarmee een vertrekbasis voor het ontwerpend onderzoek in LaboXX.

LaboXX wordt georganiseerd om tot een diversiteit aan ideeën te komen. De grotere vrijheidsgraad binnen het ontwerpend onderzoek stimuleert de creativiteit en komt de snelheid van visievorming ten goede. LaboXX voegt een kritische noot toe aan de lopende onderzoeken rond verdichting en stadsvernieuwing in Antwerpen.

Het ontwerpend onderzoek uit LaboXX zal op zijn beurt de input leveren voor een aantal haalbaarheidsstudies. Deze haalbaarheidsstudies onderzoeken de operationele en financiële modellen die nodig zijn om de ideeën en projecten van LaboXX te realiseren binnen de context van de stad.

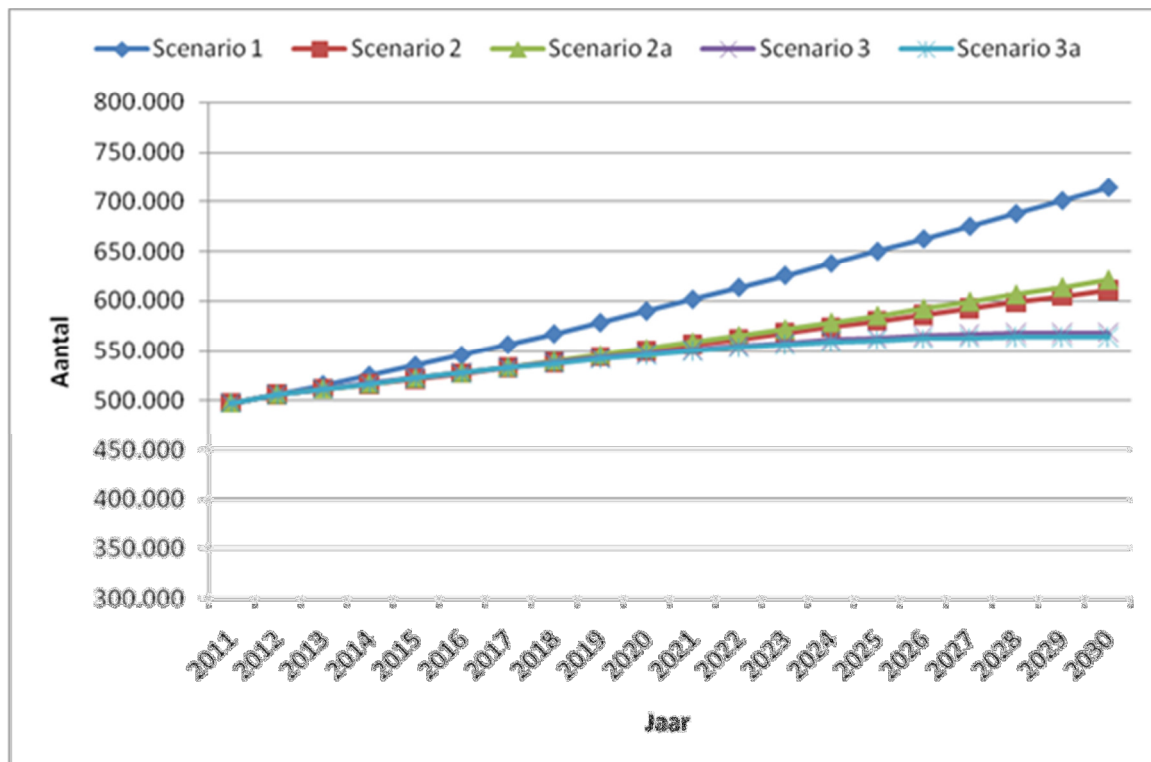
Parallel lopen momenteel nog twee verschillende studies. De data-analyse Antwerpse regio is een statistisch en geografische analyse aan de hand van GIS van Antwerpen en de stadsregio. De voorlopige resultaten hiervan worden meegegeven in bijlage E3. Anderzijds komen er vandaag natuurlijk reeds vergunnings- en verkavelingsaanvragen voor binnen de 20ste-eeuwse gordel met potentie voor verdichting en vernieuwing. Deze projecten worden in het kader van de voorbespreking van een aanvraag verder onderzocht door het stedelijk team ontwerpend onderzoek en de resultaten van deze praktijkgevallen zullen mee besproken worden tijdens de workshops van LaboXX. Er wordt op basis van ontwerpend onderzoek en overleg gezocht naar een maximale dichtheid die kwaliteitsvol en leefbaar is voor elke specifieke context.

03_ Aanleiding

03_01 Bevolkingsgroei en bevolkingssamenstelling Antwerpen

a / Toename bevolking

De bevolking neemt in Antwerpen sneller toe dan voorzien in de bevolkingsprognoses. In november 2011 bereikte Antwerpen de kaap van 500.000 inwoners – en de **groei blijft versnellen**. Volgens de huidige bevolkingsprognoses van de statistische studiedienst van de stad worden er tegen 2030 ongeveer 100.000 nieuwe inwoners verwacht in Antwerpen (scenario 2)¹.

Prognose aantal inwoners 2011-2030

Bron: SSO, stad Antwerpen

Samen met de bevolkingsgroei zien we ook dat de **samenstelling van de bevolking** sterk verandert. De situatie in Antwerpen komt niet altijd overeen met de algemene lijn in Vlaanderen. Antwerpen kent voornamelijk een **vergroening en een stijging van het aantal 80-plussers**:

- In plaats van een vergrijzing (toename van 60-plussers), is er sprake van een verjonging in Antwerpen. Het aantal 0-tot-9-jarigen kent een enorme stijging.
- Tegelijkertijd stijgt het aantal 60-tot-79-jarigen trager dan de bevolkingstoename – dit in tegenstelling tot de Vlaamse trend. Binnen de groep ouderen is er dan weer een opvallende stijging van het aandeel 80-plussers.

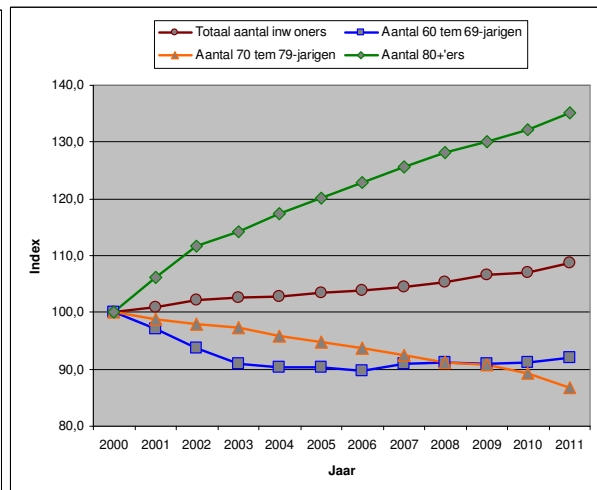
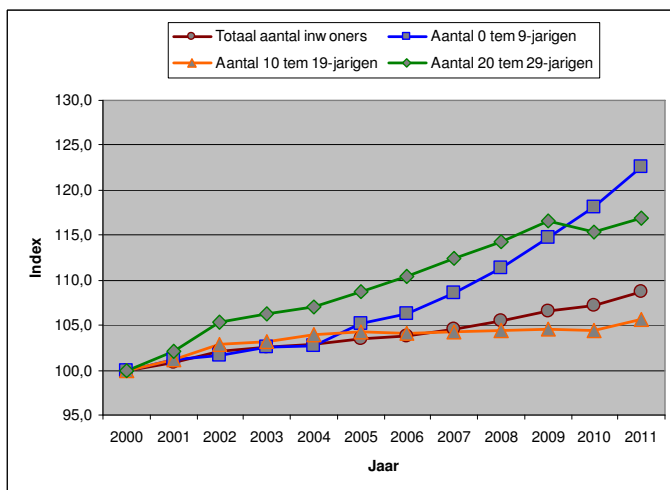
¹Scenario 1: trends van 2011 blijven constant

Scenario 2: gemiddeld migratiesaldo 2002-2009 met gelijkgebleven fertiliteit

Scenario 2a: gemiddeld migratiesaldo 2002-2009 met toegenomen fertiliteit

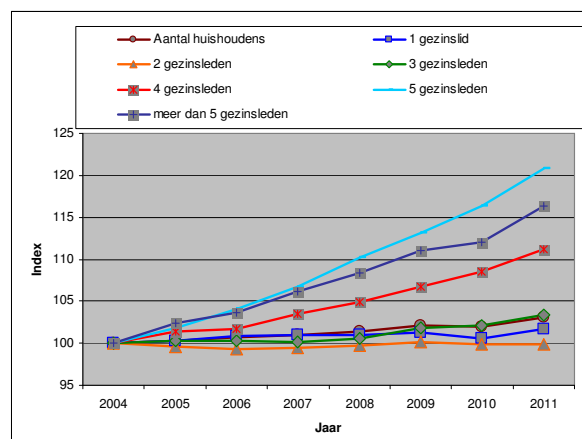
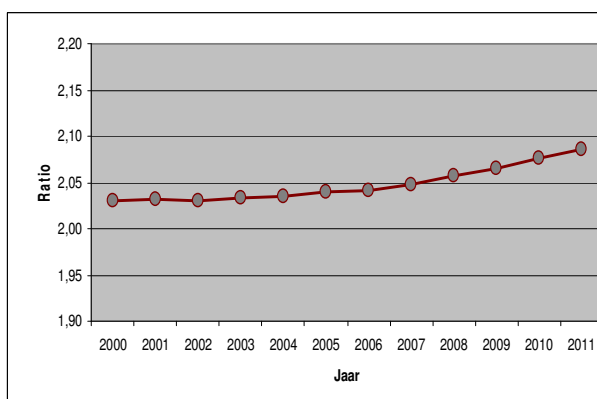
Scenario 3: migratiesaldo gaat naar 0 met gelijkgebleven fertiliteit

Scenario 3a: migratiesaldo gaat naar 0 met afgenomen fertiliteit

Evolutie aantal inwoners per leeftijdscategorie 2000-2011
Bron: SSO, stad Antwerpen

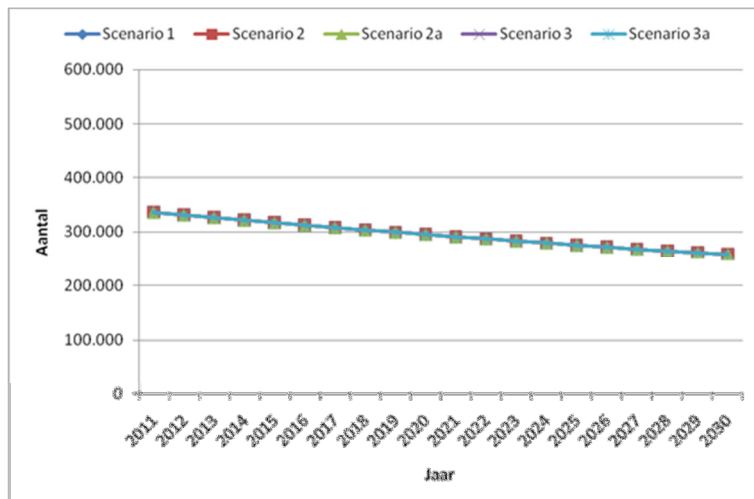
- De gemiddelde **gezinsgrootte neemt opvallend toe** in Antwerpen, in tegenstelling tot de trend in Vlaanderen. Het aandeel van huishoudens met 4 of meer gezinsleden stijgt duidelijk sneller dan het aandeel van kleinere huishoudens.

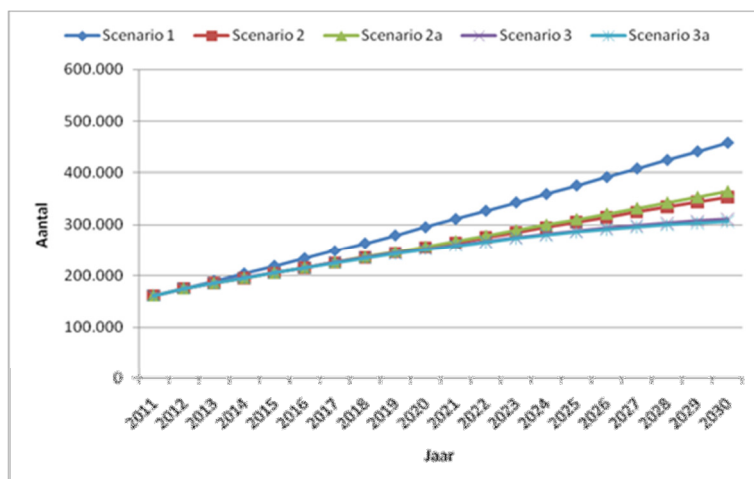
Evolutie van de gezinsgrootte 2000/2004 - 2011
Bron: SSO, stad Antwerpen

- Ook de **herkomst van de toekomstige bewoners** van Antwerpen verandert. Het aandeel allochtonen, in absolute getallen en percentage neemt de komende jaren toe. De cijfers zijn indicatief aangezien men op twee manieren het begrip allochtoon kan definiëren.²

² In de eerste methode baseren we ons op nationaliteit bij geboorte, in de tweede methode nemen we ook de nationaliteit van de moeder mee. Zie bijlage E1, p. 39.

Prognose aantal autochtonen 2011-2030
Bron: SSO, stad Antwerpen

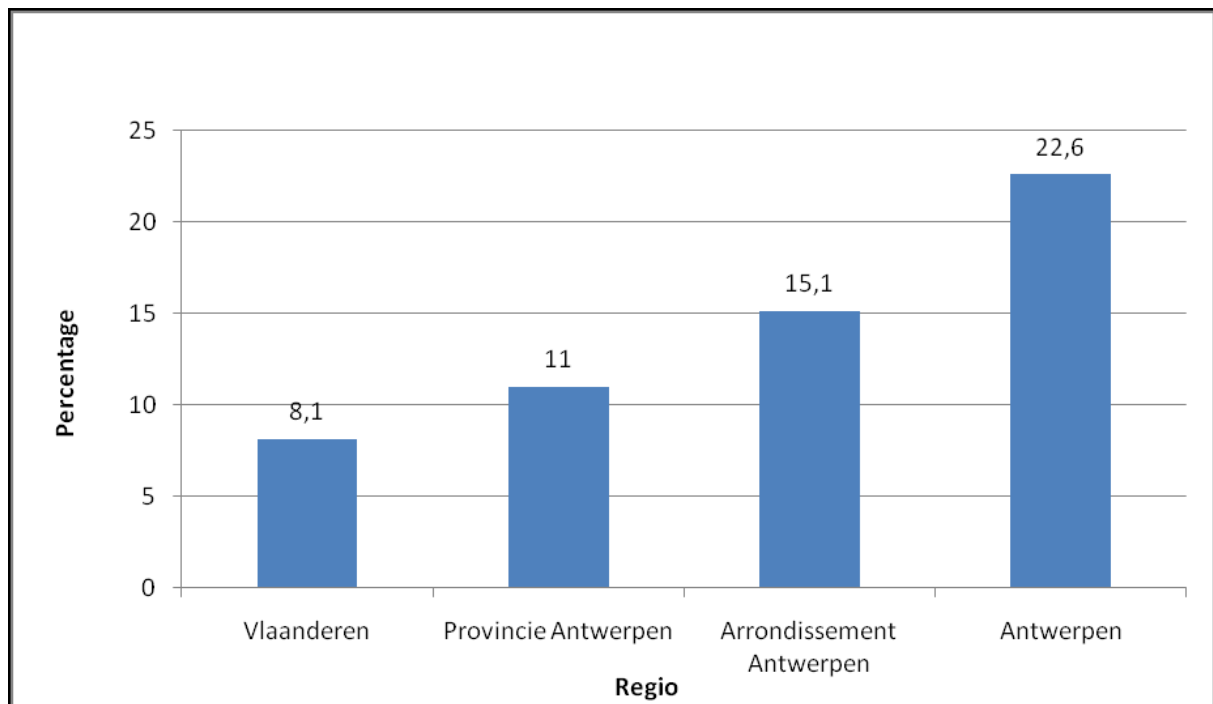

Prognose aantal allochtonen 2011-2030
Bron: SSO, stad Antwerpen

De volledige bevolkingsprognose Antwerpen 2011-2030 vindt u in bijlage E1.

b / Sociaal economische situatie van bewoners

Het is statistisch niet mogelijk om een prognose te maken van de sociaal-economische situatie van de toekomstige bewoners. Toch moeten we ervoor waken dat er geen kloof ontstaat tussen de bijkomende woningen en de nieuwe bewoners bijvoorbeeld op het vlak van betaalbaarheid van de woningen. We geven hieronder enkele cijfers die de sociaal-economische situatie schetsen van de huidige bevolking.

Geboorten in kansarme gezinnen in 2009

Bron: SL, stad Antwerpen

Jongeren hebben een belangrijk aandeel in de bevolkingstoename van de afgelopen jaren in de stad door migratie en geboorten. Hiervan werden in 2008 22,6% geboren in kansarme gezinnen. Cijfers voor kansarmoede zijn indicatief voor de toekomstige sociaal-economische situatie van de volwassenen van morgen.

Een volgende indicator legt de link tussen inkomen en woningen. Volgens de buurtmonitor van de stad (<http://www.antwerpen.buurtmonitor.be>) waren er in 2011 144.781 aangiften lager dan 20.000 euro. De huidige criteria van de inkomensgrens om in aanmerking te komen voor sociale huisvesting is vandaag 17.900 euro voor aan alleenstaande en 26.850 voor gezinnen. Dit betekent dat ongeveer 28% van de gezinnen theoretisch in aanmerking komt voor een sociale woning. Toch hebben niet al deze mensen nood aan een sociale woning. Vandaag zijn de wachtlijsten van de sociale huisvestingsmaatschappijen bijna even groot dan het aanbod in Antwerpen: 18.450 unieke kandidaat-huurders (cijfer 2011) versus 23.000 sociale woningen.

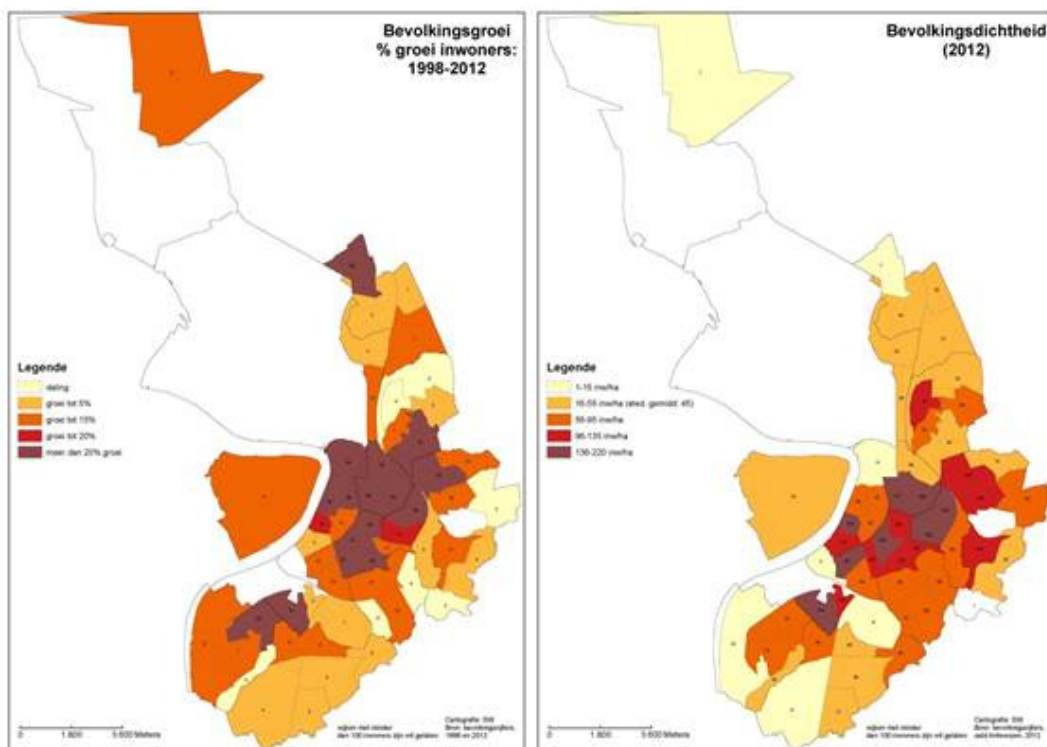
Meer informatie over de sociaal-economische situatie van de Antwerpenaar vindt u in bijlage E4.

C / Bijkomende woningen

Een toename van de bevolking met ca. 100.000 inwoners tegen 2030 komt overeen met de nood aan **tussen de 30.000 en 50.000 extra woningen**. Zoals blijkt uit onderstaande figuur, heeft de bevolkingsgroei zich tussen 2000 en 2011 vooral gemanifesteerd in de kernstad, die nu de hoogste bevolkingsdichtheden in Antwerpen heeft. We moeten deze verrassende cijfers enigszins nuanceren:

- De stad heeft een jarenlange krimp achter de rug. Men kan verwachten dat de eerste bevolkingsgroei voornamelijk opgevangen werd door leegstaande of onderbezette woning. Dit is een rek op het bestaande patrimonium die tegelijkertijd eindig is.
- De voornaamste bevolkingsaangroei vond plaats in de leeftijdscategorie 0-9 jarigen. We zien dat de gemiddelde gezinsgrootte ook toegenomen is. Dit vertaalt zich niet meteen in een nood aan bijkomende wooneenheden. Toch zullen deze jongeren de volgende tien jaar wel in de leeftijdscategorie komen waar zij een eigen gezin vormen, wat zich weerspiegelt in de nood aan extra woningen.

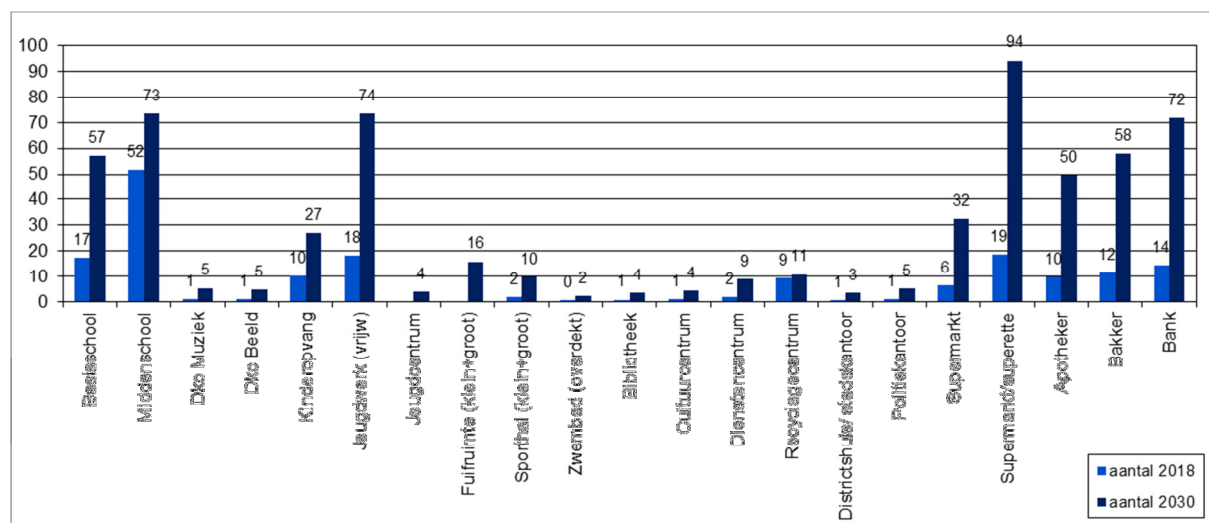
Toch wil de stad in de toekomst een sterke monitoring voeren inzake wenselijke locaties, aanpassing aan de veranderende bevolking en gezinssamenstelling en het hanteren van gepaste dichtheden. Ook de betaalbaarheid van de woningen moet aangepast zijn aan de sociaal economische situatie van de nieuwe bewoners zoals hierboven beschreven.

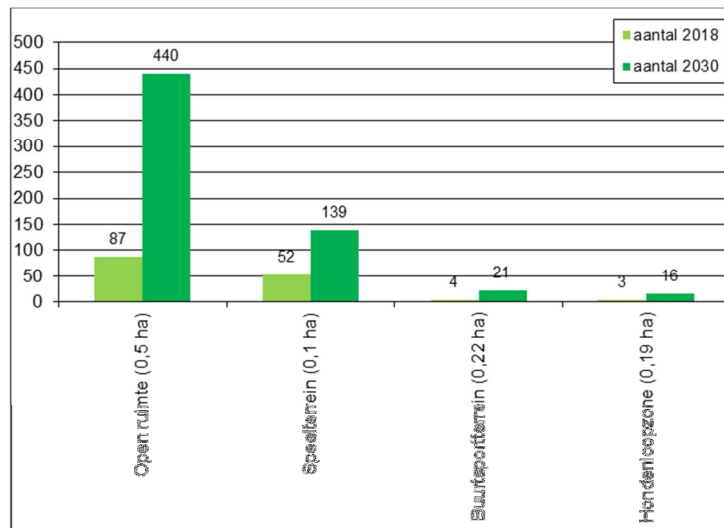

Bron: Ruimte, stad Antwerpen

d / Bijkomende voorzieningen en werkplekken

Samen met de nieuwe bewoners komt er ook nood aan meer **voorzieningen**: scholen, kinderopvang, speelterreinen, sportinfrastructuur, dienstencentra ... Ook vandaag bestaan er in een aantal buurten al tekorten aan bepaalde voorzieningen, die op basis van een uitgebreide GIS analyse in kaart kunnen worden gebracht. Dit aandeel tekorten zal stijgen bij een bevolkingstoename.

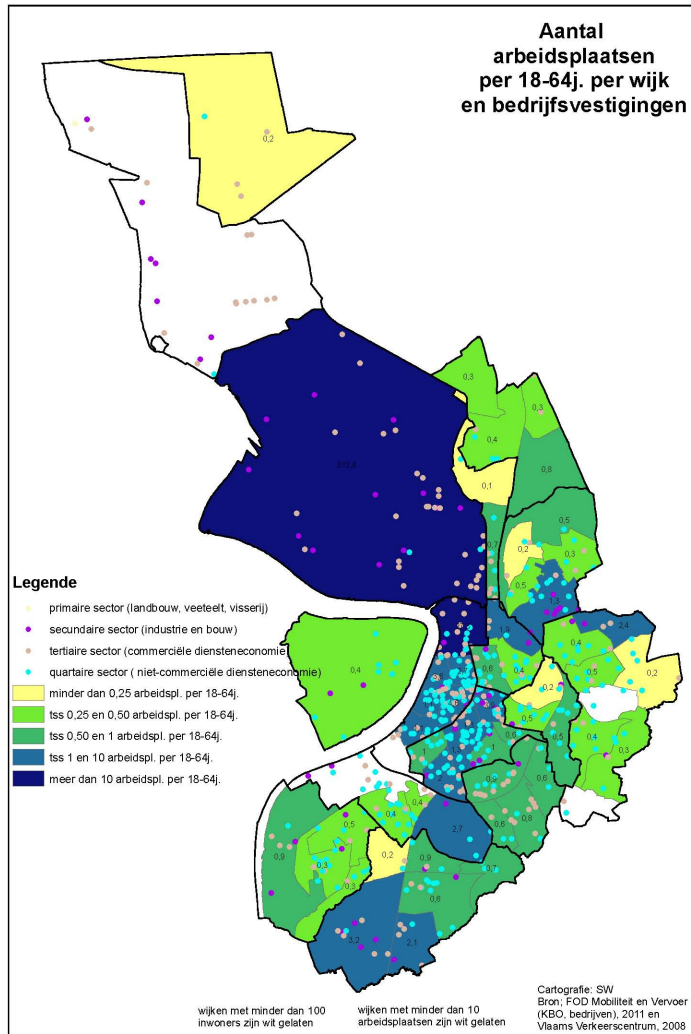

Aantal tekorten 2018 en 2030 bij aanhouden huidige voorzieningengraad (sted. gemidd van 2012)
Bron: Ruimte, stad Antwerpen

Een belangrijke uitdaging ligt er in om bij het plannen van al deze voorzieningen rekening te houden met de **veranderende samenstelling** van de Antwerpse bevolking. We willen inspelen op de verjonging van de bevolking, de groeiende groep van 80-plussers en de rijkere variaties in culturele, etnische en religieuze achtergronden.

Een gezonde stad bevat een mix aan woningen, voorzieningen voor haar bewoners en bezoekers, maar ook voldoende **werkplekken**. Een streefcijfer dat hier vaak wordt gebruikt is 1 werkplek per actieve inwoner van de stad. De bevolkingstoename betekent dat er ook bijkomende werkplekken moeten komen. Vandaag heeft de stad 0,9 werkplek per 18-tot-64-jarige. (2010, RSZ, met haven). Dit is een lichte daling tegenover 2008, waarin het streefcijfer van 1 werkplek per actieve inwoner werd gehaald.

Bron: Ruimte, stad Antwerpen

04_ Voorbereidende studies

04_01 Analyse van de stadsregio

De analyse van de stadsregio is een atlas waarin het ontstaan en de groei van de stad en haar regio gereconstrueerd worden. Aan de hand van historisch kaartmateriaal krijgen we een scherper inzicht in de morfologische opbouw. Daarnaast wordt middels allerlei data een beter inzicht gegeven in hoe de stad en haar hinterland functioneren. In de analyse noemen we dit de fysiologie van de stad, die getoetst wordt aan indicatoren die de puur ruimtelijke lezing overstijgen.

De basisobservatie is dat de stad ontstond op een geologisch en landschappelijk scharnierpunt. De ruimere regio wordt dan ook gekenmerkt door het samenkomen van een aantal sublandschappen, die qua geologische opbouw, bodemgesteldheid, topografie en hydrografie erg verschillende kenmerken vertonen. Deze opbouw is dan ook zeer effectief en determinerend gebleken voor de verdere groei, werking en verschijningsvorm van de hedendaagse stad en haar hinterland.

De hypothese dat per landschappelijke entiteit andersoortige stedelijke omgevingen zijn ontstaan wordt doorheen de analyse stelselmatig onderbouwd. Deze differentiatie per deelregio wordt in beeld gebracht aan de hand van drie peilers: bebouwd weefsel, infrastructuur en open ruimte.

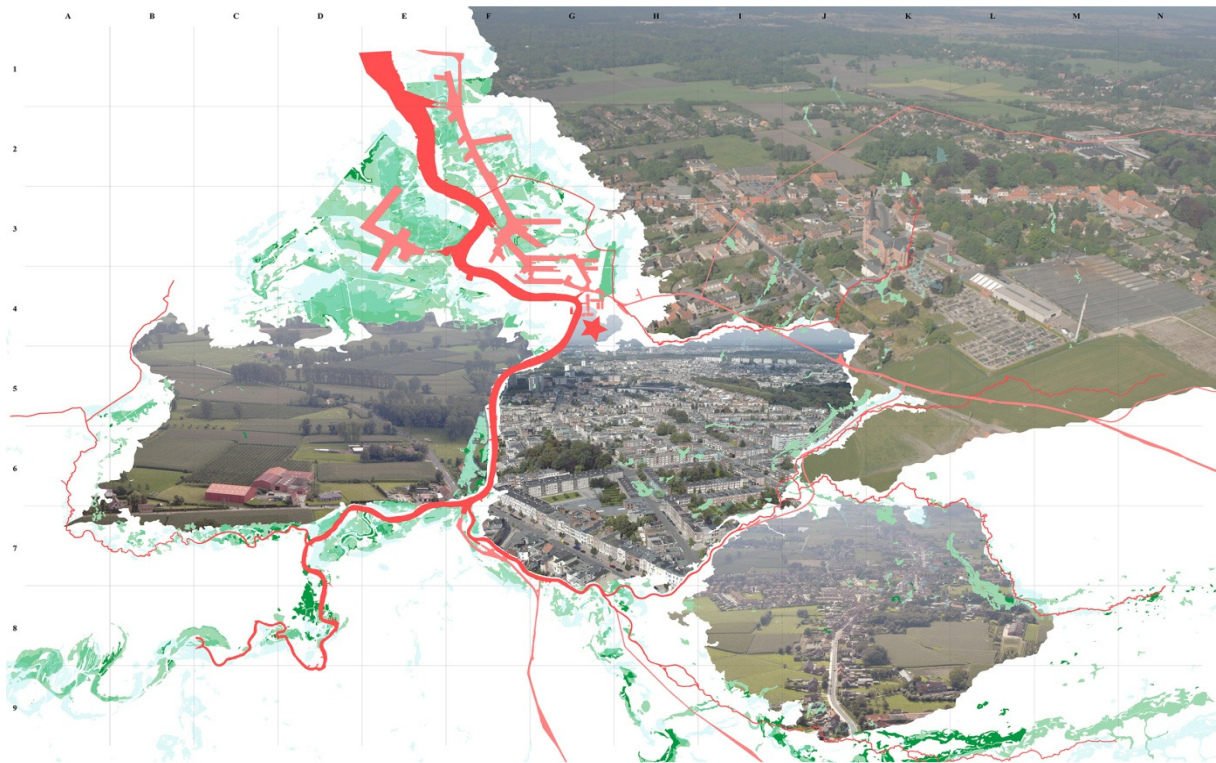
Bij de analyse van het bebouwd weefsel wordt per periode de actuele toestand getoond, in relatie tot de aangelegde fortificaties en stadswallen, die een belangrijke impact hadden op de stadsgroei. Er wordt een beeld gegeven welke typologieën of stedenbouwkundige modellen in welke periode werden toegepast en wat de drijvende motoren er achter waren. Tevens tonen foto's hoe deze bebouwing vandaag de dag verschijnt in het stadslandschap. Zo worden de morfologische verschillen per deelregio blootgelegd. Aan de hand van data zoals de woondichtheid, kavelgroottes enzomeer, worden deze verschillen inzake bebouwde omgeving scherp gesteld.

Ook de infrastructuur wordt per periode opgetekend. Daarbij komen het lager weggennet, de spoorwegen, de snelwegen, de tramnetten enz... aan bod. Enerzijds worden de morfologische kenmerken bestudeerd, zoals de dichtheid van het netwerk, of de mate van vernetting. Anderzijds wordt ook gekeken naar de relatie van deze wijzigende netwerken tot de bijkomende bebouwing. Welke impact hadden de dominante modi op de stadsgroei? De verschillende landschappen rond de stad vertonen een heel andere infrastructurele lay-out. Aan de hand van onderzoek naar onder andere verplaatsingsgedrag of dekkingsgraad en bereik van openbaar vervoer wordt de impact van deze netwerken op het dagelijks gebruik van de stad verder in beeld gebracht.

In een laatste luik wordt de open ruimte aan een grondig onderzoek onderworpen. Daarbij wordt vooral aandacht geschonken aan de transitie die de valleigebieden kenmerkten, en de bosmigratie die de afgelopen eeuwen plaatsvond; en hoe deze landschappelijke veranderingen gerelateerd waren aan stadsgroei. In de huidige toestand wordt ook het landbouwareaal aan de lezing toegevoegd. Op sommige plekken rond de stad bleven connectieve landschappen bestaan, op andere versnipperde de open ruimte meer tot een coulisselandschap. Deze landschappelijke differentiatie biedt per deelregio andere kansen en opportuniteiten om de open ruimte op geschikte wijze te relateren aan de stedelijke omgeving.

De kaarten en foto's die doorheen de analyse worden opgebouwd bieden een ruimtelijk kader om de gedifferentieerde opbouw van de stad en haar hinterland te begrijpen. Zij hebben als doel de lezer inzicht te verschaffen in de zeer verschillende stedelijke milieus waarin de verdichtingsopgave en stadsvernieuwing zal plaatsvinden. Hoe moeten we in deze verschillende landschappen met de verdichtingsopgave omgaan en wat zijn de gevolgen hiervan binnen de stadsgrens?

De volledige analyse van de stadsregio vindt u in bijlage E2.

04_02 Data-analyse Antwerpen en regio

De stad werkt in haar projecten meer en meer met actuele, statistische en geografische informatie om haar projecten te analyseren en op te laden. Hoe vroeger in een onderzoeksproces gedetailleerde data gebruikt worden, hoe nauwer dat de oplossingen aansluiten op de realiteit wat de kans op realisatie aanzienlijk vergroot.

Het ontwerpend onderzoek wordt in deze nota kwantitatief en cijfermatig onderbouwd aan de hand van geodata (GIS) en statistisch verwerkte data op bouwblok, buurt-, wijk-, stadsdeel (postcode)niveau. Deze data analyse heeft vooral betrekking op de morfologische (bebouwingsgraad, afdeckingsgraad, vloer terrein index, perceel grootte, woondichtheid) en fysiologische (openbaar vervoersnet, fijnmazigheid van de straten, tewerkstellingsgraad, open ruimtegraad, voorzieningengraad, geluidsbelasting en luchtkwaliteit) kenmerken van de regio en de stad.

In voorliggende nota worden telkens de cijfers in grafiekvorm voor Antwerpen, enkele grotere gebieden (binnenstad, 19de eeuwse gordel, kernstad, 20ste eeuwse gordel) en de stadsdelen (postcode) weergegeven. Op bouwblok, buurt en wijkniveau (met waarde van de wijk) zijn dezelfde data in kaartvorm voorgesteld (einde document). Een overzichtskaart van de stadsdelen en wijken (met hun benaming) vergemakkelijkt het lezen van de tekst bij de kaarten. Voor de regio hanteren we een ruimere indeling in grafiek en worden de gegevens zowel op perceel, buurt als gemeentelijk niveau op kaart getoond. Alle kaarten bevinden zich na deze nota. De data zijn afkomstig van GIS Antwerpen, Bevolking, GRB (Grootchalig Referentiebestand Vlaanderen), De Lijn en het Vlaams Verkeerscentrum.

Een aantal kaarten werden opgemaakt met het oog op de doelstelling van de stad om in 2050 klimaatneutraal te zijn. We verwijzen naar:

- Het aantal verplaatsingen intramuros te voet, met de fiets of het openbaar vervoer tot 65% laten stijgen intramuros en tot 50% extramuros (kaart Bereik OV p. 46 tot 63)
- Het aandeel inwoners dat wordt blootgesteld aan een gemiddelde geluidsbelasting van meer dan 70 decibel terugbrengen tot 0 (kaart Milieu: geluidsbelasting dag>70dB p.82 tot 84)
- Voor alle inwoners openbaar buurtgroen voorzien dat bereikbaar is binnen 400 meter en de oppervlakte aan waardevolle groene gebieden minstens behouden (kaart Bereik Open ruimte p.68 tot 73)

- De kaart met de afdeckingsgraad toont de hoge mate van verzegeling van het Antwerps grondgebied, het hoogste van Vlaanderen (kaart: Afdeckingsgraad, p. 27 en 28). Mede hierdoor is het hitte-eilandeffect in de stad groot.
- Ook de kaarten van lucht- en geluid (kaarten Milieu: geluidsbelasting en luchtkwaliteit p.79 tot 93) worden uitvoering getoond in de bijlage.

De data-analyse Antwerpen en regio vindt u in bijlage E3. Meer informatie over klimaat en milieu vindt u in bijlage E5.

05_ Ontwerpend onderzoek LaboXX

05_01 Uitgangspunten van het onderzoek

- Nieuwe bewoners betekenen nieuwe potenties voor de stad. Door maximaal in te zetten op kwaliteit, zijn verdichtingsprojecten voornamelijk in de 20ste-eeuwse gordel echte hefboomprojecten voor een nieuwe fase van stadsvernieuwing. We gebruiken de verdichtingsopgave om nieuwe kwalitatieve vormen van stedelijkheid te verkrijgen.
- De bebouwde en onbebouwde voorzieningengraad blijft minstens even hoog als vandaag. Dit betekent dat we niet alleen inzetten op bijkomende woningen, maar tegelijkertijd op bijkomende voorzieningen en werkplekken.
- Om de bevolkingstoename op te vangen, gaan we voluit voor reconversie van het bestaande stedelijke weefsel, dit leidt tot de meeste innovatieve oplossingen. We zetten in eerste instantie in op hergebruik van bestaande (leegstaande) gebouwen, onbebouwde percelen en 'brownfields'. Bovendien zetten we maximaal in op stapelen en meervoudig ruimtegebruik om de bestaande bebouwing op weloverwogen plaatsen te verdichten. In eerste instantie worden daarom geen bijkomende gebieden aangesneden. De open ruimte is immers de vertrekbasis voor de organisatie van de ruimte, het is de natuurlijke drager van de omgevingskwaliteit.

05_02 Mogelijke onderzoeksvragen

In het ontwerpend onderzoek kan een bepaalde invalshoek benadrukt worden, dat elk ontwerpteam kan aangeven in het selectiedossier van de kandidaatstelling. Tegelijk dient het ontwerpend onderzoek een denkoefening te vormen die in staat is deze invalshoek te verbreden of op te nemen in een algemene visie op verdichting en stadsvernieuwing van de 20ste-eeuwse gordel. Mogelijke onderzoeksvragen die aan bod kunnen gebracht worden, zijn o.m.:

1. Tot waar gaat de stad? Welke verhouding ontwikkelen tussen de stad Antwerpen en de rest van de stadsregio? Waar kan de bevolkingsgroei aanleiding geven tot een nieuw ruimtelijk verband? En tot een draagvlak?
2. Tot op welk punt is dichtheid een duurzame kwaliteit? Verdichting moet als een hefboom gebruikt worden om investeringen en ingrepen te doen die de stedelijke kwaliteit van het omliggende gebied verbeteren. Hoe door middel van verdichting in 20ste-eeuwse wijken een stadsvernieuwing opstarten zonder dat de bestaande kwaliteiten verdwijnen of de leefbaarheid vermindert?
3. Welk sociaal aanbod? Hoe omgaan met sociale mix en sociale stijging? Hoe kunnen we de mogelijke stadsverlaters uit de middenklasse in de stad houden? Verschillen de woonbehoeften van allochtone en autochtone Antwerpenaren? Hoe kunnen we inspelen op de woontrajecten van huidige bewoners?

4. Welke dichtheid aanmoedigen in functie van welke kenmerken van het grondgebied? Is de zuid-oostelijke rand de meest uitgeruste infrastructurele drager voor verdichting in de stad? Wordt er best enkel verdicht langs huidige en toekomstige tramassen? Hoever? Kan men beheerst en kwaliteitsvol verdichten langs parken en groengebieden? Hoe kan men verdichting bevoordelen via reconversie? Komen industriegebieden ook in aanmerking voor verdichting?
5. Welke vorm en graad van vermenging nastreven? 20ste-eeuwse wijken zijn vaak monofunctioneel gezoneerd. Kunnen ze door menging meer nabijheid bieden van voorzieningen en werkplekken. Is verweving in bestaand weefsel mogelijk? Wat zijn haalbare doelstellingen vanuit het oogpunt van tewerkstelling? Hoe door moduleerbaarheid en flexibiliteit meer openheid voor veranderingen van programma verzekeren?
6. Hoe kan een hogere dichtheid de ecologische structuur van de stad versterken? Kunnen dichtheden ingezet worden om een efficiëntere energie-uitwisseling te faciliteren of om het hitte-eilandeffect tegen te gaan? Welke voordelen inzake duurzaamheid kunnen in de toekomstige stadsvernieuwing beter geïntegreerd worden?
7. Wat is de identiteit van de 20ste-eeuwse gordel? Verloopt een ontwikkelingsmodel volgens de districten of volgens andere elementen? Zijn er bovenlokale bakens? Hoe de polycentrische stad in een ruimtelijke structuur en een herkenbaar beeld omzetten?
8. Hoe realiseren? Welke sturing is er door de overheid vereist om de verdichting en stadsvernieuwing op gang te trekken en richting te geven? Door middel van pilootprojecten? Zijn er generieke sturingsmechanismen? Op welke wijze kunnen (nieuwe) planinstrumenten of regelgeving een indirecte maar brede aanpak hebben en dus cruciaal zijn?

06_ Opdracht LaboXX

06_01 Eindresultaat LaboXX:

Elk ontwerpteam moet op het einde van het ontwerpend onderzoek minstens opleveren:

1. Strategie voor stadsverdichting
2. Visie op stadsvernieuwing voor de 20ste-eeuwse gordel
3. 3 cases waarin de strategie voor stadsverdichting en/of de visie op stadsvernieuwing toegepast zijn.

Het geheel is met argumentatie onderbouwd en is bruikbaar voor het beleid inzake stadsontwikkeling. Vernieuwende ideeën zijn gewenst maar haalbaarheid, toepasbaarheid en realisme zijn eveneens belangrijke vereisten.

We verwachten bij de kandidaatstelling een visienota en een plan van aanpak die uiteenzet hoe het ontwerpteam de opdracht inhoudelijk opvat, welke invalshoek(en) benadrukt worden en hoe het team de werkmethode met workshops ziet. Afhankelijk hiervan wordt vervolgens in onderhandeling of in overleg tussen het ontwerpteam en de stad gekozen om bepaalde aspecten van het eindresultaat meer of minder gedetailleerd uit te werken.

06_02 Verloop LaboXX

LaboXX kent 4 workshops met alle teams gezamenlijk, een begeleidingsteam van de stad en externe partijen. Daarna volgt een finale presentatie. De timing van de workshops en de finale presentatie is indicatief opgenomen in het bestek.

De workshops hebben verschillende doelstellingen:

- Opvolging en sturing van het werk van de teams
- Discussieplatform voor de diensten van de stad
- Kennisname van elkaars werk en kruisbestuiving van de teams onderling
- Bijkomende input aanreiken vanuit de stad of externe partijen
- Input en brainstorm voor het ontwerpend onderzoek van de teams

Elke workshop zal georganiseerd worden rond een bepaald thema, waarin er bijkomende relevante studies gepresenteerd zullen worden door de stad. De volgende thema's komen aan bod, maar zijn indicatief en kunnen aangepast worden in functie van het werk en de noodzaak van de teams:

workshop 1: cases 20ste-eeuwse gordel

workshop 2: klimaat en milieu

workshop 3: voorzieningen en ondernemen

workshop 4: financiële en operationele haalbaarheid

Na elke workshop wordt in overleg afgesproken waarop gewerkt moet worden tegen de volgende workshop. Na workshop 4 wordt in overleg bepaald welke stukken verwacht worden bij de finale presentatie.

07_ Bijlagen

Algemene beleidsdocumenten vindt u terug via de volgende links:

www.antwerpen.be/structuurplan

- Strategisch Ruimtelijk Structuurplan Antwerpen
- Groenplan (analysenota's)
- Mobiliteitsplan (synthesenota verbreding en verdieping)
- Masterplan 2020
- Antwerpen, duurzame stad voor iedereen
- Klimaatplan

Studies specifiek voor LaboXX vindt u in bijlage:

bijlage E1: Bevolkingsprognose 2011-2030

bijlage E2: Analyse van de stadsregio

bijlage E3: Data-analyse Antwerpen en regio

bijlage E4: Presentatie 'Stad onder Stoom'

bijlage E5: Klimaat en milieu bij verdichting en stadsvernieuwing

Hoge resoluties van bijlage E2 en bijlage E3 vindt u eveneens op:

www.antwerpen.be/structuurplan